

TURIZM VA UNING TURLARI

Boyqulova Shaxzoda

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti

Agroturizm yo'nalishi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13827871>

Annotatsiya. Maqolada asosan turizm tashkilotlari orqali turizm marshrutlari va uning yunalishlari yoritiladi. Turizmning juda ko'p turlari va shakllari mavjud ichki, xalqaro, havaskorlik turizmi, uyushgan turizm, yaqin joyga sayohat, uzoqqa sayohat, tarixiy madaniy turizm, diniy turizm, bilim saviyasini kengaytirish maqsadidagi turizm, toqqa chiqish, suv turizmi, avtoturizm, piyoda yuriladigan turizm, sport turizmi va boshqalar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar. Turizm, eko turizm, agro turizm, tarixiy madaniy turizm, turistik maxsulot, avtoturizm, xalqaro turizm.

Hozirgi kunda turizm yuqori suratlarda jadal rivojlanadigan soxalaridan biri xisoblanadi Prezidentimiz tomonidan turizmning har bir soxasi rivojlanishi uchun juda ko'p imkoniyatlar yaratib berilmoqda shu bilan birgalikda turizm to'g'risida ko'plab muxum qarorlar qabul qilinmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1992 yil 28 iyuldagi Farmoniga binoan "O'zbekturizm" Milliy Kompaniyasi tashkil qilindi. Bu kompaniya O'zbekiston Respublikasi kasaba uyushmalari federatsiyasi Kengashi, "Inturtaj" qo'shma korxonasi "Sayyoh-Intur" respublika xo'jalik xisobidagi birlashmasi va sobiq "Goskominturist" korxonalari asosida tashkil qilindi. "O'zbekturizm" Milliy Kompaniyasi bir necha yillik faoliyati davomida milliy va xalqaro turizmni qayta tiklash, moddiy-texnik va me'yoriy bazani mustahkamlash va kengaytirish, yangi turizm marshrutlarini ishlab chiqish, ekskursiya mavzularini yangilash, mavjud turizm baza va kempinglarini takomillashtirish va yangilarini tashkil qilish, qo'shimcha xizmatlar ko'rsatish hajmini oshirish bo'yicha ma'lum miqdordagi ishlarni amalga oshirdi. Turizmni rivojlantirish darajasi – mamlakat, uning hududlari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va aholi farovonligini tavsiflovchi parametrlardan biridir. Turizm sohasida ayniqsa innovatsiyalar muhim rol o'ynaydi. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, turizm rentabelligi va rivojlanish dinamikasi bo'yicha neft va gazni qazib olish va qayta ishlashdan keyin ikkinchi o'rinda turadi. Turizm ko'plab davlatlarning milliy iqtisodiyotlari uchun iqtisodiy faoliyatning eng muhim sohasidir. Bundan tashqari, turizm axborotga boy soha bo'lib, unda axborotni yig'ish, uzatish, tahlil qilish va saqlash sohaning barcha darajalarida qarorlar qabul qilishda muhim rol o'ynashini ta'kidlash lozim. 1992 yildayoq "O'zbekturizm" Milliy Kompaniyasi tizimida 135 korxonalar bor bo'lib, ular ichida jami 10 ming o'rinlik 34 mehmonxona, turbazalar, kempinglar, motellar bor edi. Qiymati asosiy fondlarning 1,6 mlrd so'mni tashkil qilardi, ularning 79 foizi qurilganiga 15-20 yil bo'lgan bino va ishootlar edi. 1992 yil davomida respublikada 408 ming kishiga xizmat ko'rsatildi, ulardan 40 ming kishi Hindiston, Pokiston, Turkiya, Janubiy-SHarqiy Osiyodan, 30 foizi yevropadan va 10 foizi SHimoliy va Lotin Amerikasidan kelgan turistlar edi. CHet ellarga 60 ming kishi yuborildi. Shu bilan birgalikda bizga ham ichki turizmni ham tashqi turizmni rivojlanganini ko'rishimiz mumkin. 2016 yilda O'zbekiston turizm sohasini tubdan isloh qilish jarayoni boshlandi. Turizm sohasidagi o'zgarishlar milliy iqtisodiyotni rivojlantirishning strategik yo'nalishlaridan biri bo'lib, u hududlarning jadal rivojlanishini ta'minlay oladi. Xususan, 2016-2019 yillar oralig'ida O'zbekistonga tashrif buyurgan xalqaro sayyohlarning sonida sezilarli o'sish kuzatildi. Solishtirish uchun, 2016 yilda mamlakatga 2 million chet ellik sayyohlar tashrif buyurgan bo'lsa,

2019 yilda ularning soni 3,3 barobarga ko'payib, 6,7 millionga yetdi. 2018 yilda chet ellik sayyohlar soni 2017 yilga nisbatan 98%ga, sayyohlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi korxonalar va tashkilotlar soni esa 131%ga ko'paydi. Shu qatorda turizmning turli xil yunalishlari rivojlanib bormoqda: sarguzasht turizmi, agroturizm, madaniy turizm, eko turizm, tibbiyot turizmi, diniy turizm, sport turizmi va boshqalar.

Diniy turizm, shuningdek, **e'tiqod turizmi** muqaddas joylarga alohida yoki guruh bo'lib sayohat qilishni anglatadi. Bu joylarga madaniy, tarixiy va diniy ahamiyatini bilmoqchi bo'lgan diniy e'tiqodsiz sayyohlar ham tashrif buyurishadi. Dunyodagi mashhur diniy turizm yo'nalishlari: Shvedagon pagodasi, San-Vitale bazilikasi, MAKKA, Xarmandir Sohib, Osmon ibodatxonasi, Bahai bog'lari, Vatikan, Vat Rong Khun, Avliyo Bazil sobori, Paro Taktsang, Ispaniya sinagogasi va Quddus eng ko'p ziyorat qilinadigan hududlar.

Sport turizmi sport musobaqasini kuzatish yoki ishtirok etishni o'z ichiga oladi. Bu eng tez rivojlanayotgan tarmoqlardan biri bo'lib, 7,68 milliard dollarga teng. Sport turizmi, shuningdek, sport tadbirlari turizmi, mashhur va nostalji sport turizmi va faol sport turizmi kabi tasniflanadi. Odatda, sayyohlar Olimpiya o'yinlari, FIFA Jahon kubogi, F1 Gran-prisi, tennis bo'yicha Jahon chempionati, BWF Jahon chempionati va Kriket bo'yicha Jahon kubogi kabi tadbirlarga jalb qilinadi.

Tibbiy turizm deganda davolanish uchun boshqa davlatga sayohat qiladigan odamlar tushuniladi. Rivojlangan mamlakatlardan odamlar arzon narxlarda davolanish uchun rivojlanayotgan mamlakatlarga boradilar. Dunyodagi mashhur tibbiy turizm yo'nalishlari Hindiston, Malayziya, Braziliya, Tailand, Meksika, Kosta-Rika, Tayvan, Janubiy Koreya va Singapurdir.

Ekoturizm buzilmagan tabiiy hududlarga tashrif buyurishni o'z ichiga oladi. Bu atrof-muhitni asrash va mahalliy aholi farovonligini oshirishga yordam beradi. Dunyodagi eng yaxshi ekoturizm yo'nalishlari qatoriga Alyaska, Amazonka, Antarktida, Avstraliyaning Moviy tog'lari, Borneo, Botsvana, Kosta-Rika, Dominika, Galapagos orollari va Himoloy tog'lari kiradi.

Madaniy turizm - bu sayohatchilar mamlakat yoki din madaniyati, ayniqsa turmush tarzi va odamlar hayotini shakllantirgan boshqa elementlar bilan shug'ullanadigan joy. Sayyohlar marosimlar va festivallar kabi tegishli tadbirlarga sho'ng'ishadi. Dunyodagi mashhur madaniy turizm yo'nalishlaridan ba'zilari Madagaskardir; Lombok, Indoneziya; Latviya; Haida Gvayi, Britaniya Kolumbiyasi; Shimoliy Shri-Lanka; Chiang May, Tailand; Aristi, Gretsiya; G'arbiy Keyp, Janubiy Afrika va Tamilnadu, Hindiston.

Agroturizm yoki agroturizm odatda fermer xo'jaliklarida sodir bo'ladi. Bu sayohatchilarga qishloq hayotini boshdan kechirish, mahalliy taomlarni tatib ko'rish va turli dehqonchilik vazifalari bilan tanishish imkoniyatini beradi. Ushbu turdagi turizm Italiyada fermer xo'jaligi deb ham ataladi. Agroturizmning ba'zi turlari to'g'ridan-to'g'ri bozor agroturizmi, tajriba va ta'lim agroturizmi va tadbir va dam olish agroturizmidir.

Sarguzasht turizmi sayohatchilar kutilmagan hodisalarni kutishlari mumkin bo'lgan uzoq joylarni o'rganishni o'z ichiga oladi. Bu yangi madaniyat yoki yangi landshaft bilan bog'lanishni va ayni paytda jismoniy faollikni o'z ichiga oladi. Sarguzasht turizmining ba'zi turlari kunduzgi yurish, ryukzak, zip astar, erkin tushish, rafting, tog' velosipedi, chang'i va snoubordni o'z ichiga oladi.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni.
2. Raximov Z.O. Turizm sohasida mehmonxonalar xo'jaligini rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy muammolari.// Monografiya. – Samarqand: SamISI, 2021. 212 bet.
3. Raximov Z.O., Ibadullaev N.E., Xaitboev R. Turoperenting.// Darslik. – Toshkent: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2021, 396 bet.
4. Raximov Z.O., Ismailov N.I. Rivojlanayotgan raqamli iqtisodiyotda raqamlashayotgan turizmning ahamiyati./ Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universitetining Axborotnomasi. Nukus 2020 yil 3-son (ISSN 2010-9075). 42-45 bet.
5. Raximov Z.O. Raqamli iqtisodiyotda raqamlashayotgan turizmning yangi turlarining rivojlanishi./ SamISida o'tkazilgan «Turizmda innovatsion-investitsiya jarayonlarini rivojlantirish istiqbollari» mavzusida xalqaro onlayn ilmiy-amaliy konferensiyasi. (2020 yil, 3-iyun) – Samarqand:.